
ОДАЙНИК С.Ф.,

кандидат педагогічних наук,
доцент, проректор з питань
зовнішнього оцінювання та
моніторингу якості освіти,
доцент кафедри педагогіки,
менеджменту освіти й
інноваційної діяльності, КВНЗ
«Херсонська академія неперервної
освіти», член-кореспондент
Української академії акмеології,
м. Херсон, Україна

МОНІТОРИНГ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті теоретично обґрунтовано сутність моніторингу якості освіти як інформаційної основи управління освітою; визначено структуру і завдання моніторингу якості освіти на регіональному рівні; зазначено, що вимірювання й оцінювання якості освіти за допомогою моніторингу дають можливість отримати необхідну інформацію для прийняття відповідного управлінського рішення.

Ключові слова: моніторинг якості освіти, управління якістю освіти, регіональна освіта.

В статье теоретически обоснована сущность мониторинга качества образования как информационной основы управления образованием; определены содержательная структура и задачи мониторинга качества образования на региональном уровне; отмечено, что измерения и оценивания качества образования с помощью мониторинга дают возможность получить необходимую информацию для принятия соответствующего управленческого решения.

Ключевые слова: мониторинг качества образования, управление качеством образования, региональное образование.

The article theoretically grounded the essence of monitoring of quality of education as informational base by management of education; it is defined content structure and tasks of monitoring of quality of education at regional level; it is noted that measurement and assessment of quality of education with the help of monitoring gave the opportunity to obtain necessary information for making appropriate management's decision; it is proved that monitoring of quality of education motivated pedagogues for achievement of quality results in educational process and coordinated management activity concerning perfection of effectiveness of work of pedagogues; the attention is focused on the fact that construction of a system of monitoring by quality of education in the region would establish circulation of informational flows and would make the system of education and management more open and transparent.

Key words: *monitoring of quality of education, management by quality of education, regional education.*

Зміни, що сьогодні відбуваються в освіті, спрямовані на оновлення змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Для багатьох навчальних закладів одним з основних чинників розвитку є володіння об'єктивною інформацією про результати навчально-виховного процесу відповідно до державних стандартів. Саме ця інформація сприяє прогресу в освітній політиці та впливає на процес прийняття рішень в управлінській сфері, мета яких – оновлення та удосконалення роботи галузі.

Безпосереднім результатом управлінської діяльності є управлінське рішення, що базується на певній інформації. Процес управління передбачає виконання функцій зі збору, передачі, обробки, аналізу інформації і ухвалення відповідних рішень. Інформація має відображати реальний світ, процеси, явища, використовувати при цьому зрозумілу користувачеві мову, бути своєчасною, корисною та необхідною йому.

Для керівників шкіл наявність надійної об'єктивної оперативної інформації про стан освітньої системи на-

буває особливого значення в сучасний період реформування системи освіти, запровадження нових освітніх та оцінних технологій, зміни змісту освіти тощо. Для того, щоб оцінити ефективність освітнього процесу, використовують моніторинг як основний засіб вивчення якості освіти. Здійснення моніторингу в освіті зараз є актуальним питанням, тому що саме моніторингові дослідження дають можливість цілісно побачити реальний стан освіти. Отже, моніторинг у навчальному закладі, що проводиться незалежною установою, виступає інформаційною основою управління якістю освіти.

Питання моніторингу й оцінювання якості освіти є предметом дослідження значного кола як зарубіжних, так і українських дослідників. Теоретичні, методологічні та організаційні аспекти моніторингу якості освіти досліджували вітчизняні науковці І. Булах, Г. Єльнікова, О. Локшина, Т. Лукіна, В. Лунячек, О. Ляшенко, С. Раков, З. Рябова.

Формування національної системи оцінювання і моніторингу якості освіти є однією з важливих передумов

підвищення якості загальної середньої освіти в Україні. Цій проблемі присвячена низка урядових документів, зокрема Постанови Кабінету Міністрів від 25.08.2004 року № 1095 «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу освіти» та від 31.12.2005 року № 1312 «Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» та інші.

Якість освіти, як основний об'єкт вимірювання у ході моніторингових досліджень, є багатогранною категорією, має складну структуру і потребує комплексного, системного вивчення. Якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування особистісної компетентності. Вимірювання й оцінювання якості освіти за допомогою моніторингу дає можливість отримати необхідну інформацію для проведення аналітичних досліджень, на підставі яких мають бути вироблені рекомендації для ухвалення відповідного управлінського рішення. Отже, головними завданнями при розв'язанні проблеми запровадження моніторингу як інформаційної основи управління освітою є завдання визначення способів вимірювання складових якості освіти.

Узагальнюючи різні підходи до тлумачення поняття, зазначимо, що моніторинг якості освіти – це система збирання, оброблення, зберігання і розповсюдження інформації про освітню систему або окремі її елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновок про стан об'єкта в довільний момент часу і може забезпечувати прогноз його розвитку. Як зазначено в наукових працях, моніторинг

– постійне спостереження за певним процесом, явищем з метою виявлення його відповідності нормам, прогнозам, бажаному результату. Моніторинг передбачає наявність певного стандарту, зразка, за яким здійснюють постійне відстеження та коригування процесу, явища, об'єкта відповідно до еталону, який є бажаним результатом [5].

Моніторинг як інструмент дослідження освітньої сфери має досить широке застосування. Його розглядають і як інструмент управління якістю освіти, і як сучасну ефективну інформаційну систему, а також як певну процедуру зі збору даних про об'єкт. Результати моніторингових досліджень можуть бути підґрунтям для експертних висновків. Моніторинг відображає динаміку змін і дозволяє виокремити перспективи розвитку різних аспектів і процесів в освітньому середовищі. [за призначенням (інформаційний та управлінський);

за засобами, що використовуються для проведення моніторингу (педагогічний, соціологічний, психологічний, медичний, економічний, демографічний);

за ієрархією освітніх систем: інституційний (шкільний або внутрішньошкільний), районний (муніципальний), обласний (регіональний), національний (загальнодержавний, міжнародний);

по відношенню до об'єкта оцінювання (зовнішній та внутрішній).

Реалізація завдань моніторингу передбачає розробку його науково-практичних інструментів. Найбільш доцільними для вирішення завдань моніторингу є методи опитування, експертного оцінювання, спостереження, вивчення документації.

Одним із головних принципів моніторингу є систематичність, системність і комплексність проведення до-

Рис. 1. Основні напрями досліджень в структурі комплексного моніторингу якості освіти [7, с. 88.].

сліджень [7, с. 83.], що передбачають цілісне вивчення даного об'єкту, розгляд його характеристик у динаміці. Зважаючи на це, моніторинг якості освіти як наукова діяльність, що забезпечує інформаційну основу управління освітою, здійснюється комплексно за такими основними напрямами (див. рис. 1).

Отже, моніторинг розглядаємо як управлінську дію, що характеризується трьома складовими, а саме: безперервністю відстеження; виділенням параметрів, факторів, критеріїв; ухваленням управлінського рішення.

Регіональний рівень управління якістю загальної середньої освіти забезпечує розвиток освіти в окремому регіоні, створює умови для впровадження та реалізації освітніх нововведень у практику шкільного навчання та виховання, сприяє пошуку доцільних механізмів управління цими процесами.

У дослідженнях сучасних учених поняття «регіональна освіта» розкривається як узгодженість загальнодержавних і регіональних стратегій та пріоритетів, подолання межі між освітніми можливостями різних регі-

онів. Водночас регіональна освіта – це формування самостійної регіональної політики; перехід від моноосвітньої системи до полікультурної освітньої різноманітності; створення можливостей для формування цілісної регіональної стратегії розвитку освіти.

Розвиток системи управління якістю освіти регіону – це формування самостійної регіональної політики, розробка та апробація нових моделей управління якістю освіти регіону; впровадження системи моніторингу щодо вивчення та аналізу стану функціонування регіональної освіти; врахування історичних, культурних, соціально-економічних місцевих особливостей у змісті, організації освітнього та навчально-виховного процесів; зближення місцевих органів влади з реальним життям школи, мобілізація матеріальних та інтелектуальних ресурсів; поєднання глобальних тенденцій розвитку освіти в країні, у міжнародному просторі в контексті своїх регіональних програм розвитку [3].

Побудова системи моніторингу якості освіти в регіоні налагодить циркуляцію інформаційних потоків і зробить систему освіти та управління нею більш відкритою та прозорою. Умовами для створення системи моніторингу як сучасної інформаційної бази, необхідної для прийняття певних управлінських рішень та прогнозування подальшого розвитку освітньої системи, є:

- створення надійного інструментарію для проведення моніторингових досліджень різних об'єктів системи освіти регіону;
- здійснення постійної оцінки результатів і процесів навчання, якості та ефективності функціонування всієї системи освіти та її окремих компонентів;
- формулювання комплексної

оцінки стану освітньої системи регіону та побудова перспективного прогнозу стосовно подальшого розвитку.

У сучасних умовах стрімко зростає попит на інформацію та інформаційні послуги. У зв'язку з цим для опрацювання інформації у закладах освіти використовуються комп'ютерна техніка та цифрові електронні засоби комунікації. На їх основі створюються обчислювальні системи і мережі для накопичення, збереження та перетворення інформації.

Інформаційні ресурси – це сукупність накопиченої інформації, зафіксованої на матеріальному носії у будь-якій формі, що забезпечує її передачу в часі та просторі для вирішення наукових, виробничих, управлінських та інших завдань [визначення якості навчальних досягнень учнів, рівень їх соціалізації];

- визначення зв'язку між успішністю учнів (студентів) і соціальними умовами їх життя, результатами роботи педагогів, рівнем їх соціального захисту, моральними установками, запитами, цінностями тощо);
- оцінювання якості кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного, лабораторного забезпечення й оснащення навчальних закладів;
- оцінювання величини впливу на навчальний процес державних освітніх стандартів, навчальних програм, організації шкіл і класів, методичного та технічного обладнання та інших факторів;
- аналіз політики держави у галузі забезпечення гарантій доступності освіти та поліпшення її якості тощо;
- виявлення факторів, які чинять вплив на хід і результати освіт-

ніх реформ з метою зменшення їх негативного впливу (або, навів, і нейтралізації);

- порівняння результатів функціонування закладів освіти з метою визначення найбільш оптимальних шляхів їх розвитку [8].

Моніторингові дослідження необхідні різним категоріям працівників сфери освіти, адже вони дають можливість одержувати інформацію, що чинить конструктивний вплив на характер і якість освітнього процесу. Моніторинг необхідний органам управління освіти, тобто тим, хто здійснює контроль і ресурсне забезпечення навчально-виховного процесу в школах. Він необхідний тим, хто здійснює методичну підтримку освітнього процесу в школах і за службовим обов'язком має допомагати педагогам підвищувати ефективність їхньої діяльності. Нарешті, і це найважливіше, моніторинг необхідний самим педагогам, тобто тим, хто безпосередньо здійснює навчально-виховний процес.

Виконання програми організації та здійснення моніторингових досліджень дасть можливість управлінням одержати об'єктивну інформацію про рівень якості освіти в області та використати її для корекції змісту, форм і засобів діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах; створити систему постійного відслідковування

процесу формування знань та умінь школярів; забезпечити підвищення кваліфікації педагогів з окремих методичних питань; визначити напрями та перспективи професійного зростання педагогічних працівників; прогнозувати розвиток освіти в області.

Проблема якості освіти та моніторингових досліджень у галузі освіти на сьогодні розглядається як одна з найбільш актуальних у сфері управління закладом освіти. Тому необхідно не тільки із теоретичної, але і з практичної точки зору, внести ясність у вимоги до технології моніторингових досліджень.

Таким чином, становлення моніторингу якості освіти в Україні покликане вирішити проблему інформаційного забезпечення освітньої галузі шляхом інформатизації як усієї системи освіти, так і окремих її складових.

Подальші дослідження варто вести у напрямках пошуку ефективних шляхів реалізації моніторингових досліджень, щодо якості освіти, розробки інструментарію для здійснення моніторингу в закладах освіти, що виступає інформаційною основою управління якістю освіти. Його результати допоможуть адміністрації ухвалити відповідні управлінські рішення для покращення навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Августин Р., Богач Ю. *Управління інформаційними зв'язками: Навчальний посібник*. – Тернопіль, ТНЕУ. 2013. – 240 с.
2. *Актуальні проблеми інформаційної безпеки України // Національна безпека і оборона*. – 2001. – №1. – С. 2-50.
3. Ващенко Л. М. *Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія / Людмила Миколаївна Ващенко* – К.: ВПЦ «Тираж», 2005. – 380 с.
4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел*. – К.; Ірпін'я: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

5. Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом [Текст] / О. М. Касьянова // Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Т. Б. Волобуєва. – Х.: Видво «Основа», 2004. – Вип. 1 (13). – 96 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»)
6. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти як інформаційна основа управління освітою в Україні / Т. О. Лукіна // Педагогічна і психологічна науки в Україні: В 5 т. – Т.2. Дидактика, методика, інформаційні технології. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 134 – 144.
7. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: Монографія / Т. О. Лукіна. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 298 с.
8. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика/ Т. О. Лукіна – К.: «Шкільний світ» Вид. Л. Галіцина, 2006.– 128 с.
9. Одинцов П., Каракозова Е. Информационные модели управления образованием в США (исторический очерк). Режим доступа: http://www.altspu.ru/Journal/pedagog/pedagog_3/at22.html
10. Ромашко С. М. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Інформаційні системи в менеджменті». – Львів: ЛІМ. – 2007. – 49 с.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Avgustin R., Bogach Yu. Upravlinnya Informatsiynimi zv'yazkami: Navchalniy posibnik. – Ternopil, TNEU. 2013. – 240 s.
2. Aktualni problemi Informatsiynoyi bezpeki Ukraini // Natsionalna bezpeka i oborona. – 2001. – #1. – S. 2-50.
3. Vaschenko L. M. Upravlinnya Innovatsiynimi protsesami v zagalnyi seredniy osviti regionu: Monografiya / Lyudmila Mikolayivna Vaschenko – K.: VPTs «Tirazh», 2005. – 380 s.
4. Velikiy tlumachniy slovník suchasnoyi ukraýinskoýi movi/ Uklad. I golov. red. V. T. Busel. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2001. – 1440 s.
5. Kasyanova O. M. Monitoring v upravlinni navchalnim zakladom [Tekst] / O. M. Kasyanova // Upravlinskiy suprovíd monitoringu yakosti osviti / T. B. Volobueva. – H.: Vidvo «Osnova», 2004. – Vip. 1 (13). – 96 s. (Biblioteka zhurnalu «Upravlinnya shkolyu»)
6. Lukina T. O. Monitoring yakosti osviti yak Informatsiyna osnova upravlinnya osvitoyu v Ukraini / T. O. Lukina // Pedagogichna i psihologichna nauki v Ukraini: V 5 t. – T.2. Didaktika, metodika, Informatsiyni tehnologiyi. – K.: Pedagogichna dumka, 2007. – S. 134 – 144.
7. Lukina T. O. Derzhavne upravlinnya yakistyu zagalnoyi serednoyi osviti v Ukraini: Monografiya / T. O. Lukina. – K.: Vid-vo NADU, 2004. – 298 s.
8. Lukina T. O. Monitoring yakosti osviti: teoriya i praktika/ T. O. Lukina – K.: «Shkólniy svít» Vid. L. Galitsina, 2006.– 128 s.
9. Odintsov P., Karakozova E. Informatsionnyie modeli upravleniya obrazovaniem v SShA (istoricheskiy ocherk). Rezhim dostupu: http://www.altspu.ru/Journal/pedagog/pedagog_3/at22.html
10. Romashko S. M. Oporniy konspekt lektsiy z distsiplini «Informatsiyni sistemi v menedzhmenti». – Lviv: LIM. – 2007. – 49 s.